

частина звернень до суспільних реципієнтів стосується нагальних, поточних проблем існування спільнот.

Відповідно, політичні ідеології як феномени політики, реалізують власні специфічні, іманентні саме для них функції завдяки змістовним особливостям, які і відповідають запитам суспільної свідомості. В той час, як популізм застосовується саме як сукупність прийомів, які дозволяють суб'єкту політики використовувати подібні функції незалежно від змістовної наповненості, до того ж окремішньо, ситуативно, як технологічний сурогат ідеологій.

В принципі можна стверджувати, що популізм [2, с. 380–381] як політична технологія мавпує дію ідеологій, маскує свій маніпулятивний вплив під ідеологічний, по суті даючи тим хто його застосовує той самий результат.

Інше питання, наскільки застосування цієї технології є морально чи політично виправданим, суспільно небезпечним і безвідповідальним.

Ще однією примітною особливістю популізму можна вважати вище згадану «очевидність» пропонованих політичних рішень. Сама очевидність позицій популізму може вважатися певним прийомом політичної діяльності і є похідною від виборчих технологій. Очевидність бажаних певною суспільною верствою політичних пропозицій є результатом максимального спрощення розуміння певної суспільної проблеми, з одного боку, та запозиченості цієї ж пропозиції у самої суспільної верстви, з іншого. Тобто спільноті пропонуються не ефективні, нові, з ідеологічної чи прагматичної точки зору, політичні рішення існуючих проблем, а ті, які виробилися в самій спільноті, бажані для неї та головне очікувані, тому й очевидні. До речі, остання позиція, по-суті відрізняє популіста від політичного лідера. Політичний лідер веде своїми ідеями маси за собою, в той час як популіст відслідковує бажані для втілення суспільною групою ідеї, по-суті сам рухається у фарватері певної суспільної верстви.

Варто зазначити, що і політичні ідеології наприклад, розгортаючись спрощують складні теоретичні викладки політичних філософів до прийнятного рівня буденної політичної свідомості. Та популістське спрощення проводиться до рівня очевидності для суспільної верстви на яку вони спрямовані. Це також характерна технологічна риса популізму, адже, окрім значного полегшення сприйняття такої політичної пропозиції реципієнтною суспільною верствою, вона дозволяє звинуватити опонентів в неспроможності чи небажанні побачити та реалізувати дані вимоги.

До того ж популізм як певна технологія [2, с. 501] пропонує чи навпаки експлуатує додаткові механізми суспільної та групової самоідентифікації через впровадження позитивних та негативних політичних кліше надаючи можливість суспільній свідомості сприймати його як щось прийнятне та навіть необхідне.

Висновки. Можна підсумувати вище викладені позиції наступним чином. Популізм, як політична технологія – це певна сукупність прийомів маніпулятивного впливу суб'єкта політики на суспільство в цілому чи окрему суспільну верству, через зниження рівня їх суспільної свідомості до некритичного стану за допомогою наперед вигідних, очікуваних та бажаних ними політичних пропозицій, що в умовах певної соціально-політичної кризи уможлиблює широку суспільну підтримку,

встановлення владних відносин політичного лідерства, та забезпечує політичному суб'єкту доступ до публічних посад, чи суспільних ресурсів, в цілому участь у здійсненні політичної влади.

Список використаних джерел

1. Лісовий В. Культура–ідеологія–політика / Василь Лісовий. – К.: Видавництво ім. О. Теліги, 1997. – 352 с.
2. Шляхтун П. П. Політологічний термінологічний словник / П. П. Шляхтун. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 543 с.

References

1. Lisovyi V. Kultura–ideolohiia–polityka / Vasyl Lisovyi. – K.: Vydavnytstvo im. O. Telihy, 1997. – 352 s.
2. Shliakhtun P. P. Politolohichnyi terminolohichnyi slovnyk / P. P. Shliakhtun. – K.: VPTs «Kyivskyi universytet», 2015. – 543 s.

Fedorchenko V. M., candidate of political science, associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), fvn65@ukr.net

Populism as a political technology

The article reveals the essence of populism as a political technology. There is analyzed its nature and the main mechanisms of action, the set of appropriate techniques as its content components. There are considered the main factors and conditions of distribution of this phenomenon. There are separated the specific features of political populism as social phenomenon and political technology. There is indicated the possible harm to its application.

Keywords: political technology, political manipulation, ideology, populism, political power.

* * *

УДК 329.8/329.11

Філатов Б.,

кандидат юридичних наук, громадський діяч,
член Опікунської ради Європейської асоціації
українців, м. Дніпро (Україна, Дніпро),
bfilatow@i.ua

ПАТРИОТИЗМ У СТРУКТУРІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА: МАКРОСИСТЕМНИЙ РІВЕНЬ

Розглядається структура демократичного представництва як простір діяльності патріотичних політичних сил, визначається потенціал патріотичних поглядів для кон'юнктурної зміни балансу сил між політичними силами. Вивчаються пріоритетні напрямки інституалізації політичного патріотизму в системі демократичного представництва. Розкриваються напрямки трансформації механізмів демократичного представництва в умовах екстремумів політичної участі. Доводиться, що політичний патріотизм в умовах масштабних криз у суспільстві може стати потенційною ідейною платформою для консолідації з метою збереження національної державності та вирішення конфліктних протистоянь. Здійснюється огляд структури демократичного представництва на макрорівні у сучасній Україні у співвіднесенні з іншими транзитивними державами.

Ключові слова: демократичне представництво, політичний патріотизм, політичний радикалізм, політична маргінальність, соціальні інтереси, демократичний транзит.

Встановлення рушійних сил та особливостей розвитку сучасного демократичного політичного процесу, пов'язане з усвідомленням пріоритетів і значення детермінант зміни політичної поведінки й формування політичних інститутів у XXI столітті. Проблема впливу соціального середовища на політичний процес зумовлена не лише соціально-демографічними чинниками, але й визначеннями політичної поведінки конкретних груп, що передбачає аналіз фундаментальних основ політичного

вибору. Одним з таких базових засад є ставлення громадян до демократичних політичних інститутів, які репрезентують їх позицію на макрополітичному рівні. Цей рівень визначає стратегічні рішення та передбачає ухвалення позицій, які мають значення для всього суспільства. У цьому контексті надзвичайного значення набувають способи та технології консолідації суспільства, властиві кожній конкретній державі. На прикладі країн Центральної та Східної Європи можна спостерігати феномен масової підтримки патріотичних та правих сил, що забезпечує їх політичне домінування протягом тривалого періоду. Особливо наочно це видно на прикладі Угорщини й Польщі, починаючи, відповідно, з 2010 та 2016 року. У цих випадках популярність позицій політичного патріотизму вплинула не лише на конкретний вибір і результати взаємодій у парламентах, але й відобразила рівень легітимності правлячих політичних сил. Вони ще у недавньому минулому перебували у гострому суперництві з опонентами і переважали їх незначною мірою. Домінування правих і консервативних політичних сил в Угорщині та Польщі стали причиною невдоволення їх конкретними рішеннями. Це спонукало до висунення питання щодо адекватності представництва позицій громадян на макrorівні в умовах політичних трансформацій.

Обрання президентом США Д. Трампа, в умовах рівної боротьби за президентську посаду з Х. Клінтоном, вказує, що в механізмах народовладдя набув ваги досі неврахований ірраціональний чинник масових патріотичних уподобань, які не мають ані соціального коріння (жорсткої прив'язки до наявних соціально-демографічних груп), ні адекватного (чи зрозумілого) ідеологічного обґрунтування. Тому важливою проблемою, якій присвячена ця стаття, є встановлення значення політичного патріотизму для формування й функціонування «великих змінних» у механізмах сучасного демократичного представництва.

Знані вітчизняні науковці, зокрема Ю. Шемшученко [9], П. Шляхтун [10], М. Росенко [2] долучилися до розробки макрополітичного рівня політичного представництва. Однак, ця проблема потребує дослідження у контексті інституалізації політичного патріотизму.

Метою статті є встановлення особливостей впливу політичного патріотизму на функціонування механізмів демократичного представництва у сучасному світі й Україні. Завданням статі є виокремлення конкретних напрямків зміни режимів функціонування народовладдя у сучасних демократичних політичних системах транзитивного і сталого типу.

Структура демократичного представництва в сучасних умовах включає не лише органи, до яких народ делегує свої повноваження, але також систему волевиявлення й просування вимог та інтересів на політичний макrorівень. Цей рівень виступає консолідуючою рамкою всієї політичної системи, в якій знаходять прояв як соціально-демографічний склад суспільства, так і його ідейно-ціннісні засади. Як відомо, важливу роль в системі демократичного представництва відіграють партії. Їх розвиток як політичних інститутів набуває рис самодостатнього суб'єкта впливу на владні рішення в умовах гострої політичної конкуренції. Патріотичні погляди й світоглядні настанови виборців у цьому

контексті можуть забезпечити більш значний ступінь впливу політичних сил, надати їм відчутної конкурентної переваги. Як зазначають вітчизняні науковці В. Ткаченко та О. Щукін, «економічна і політична свобода є лише виявом саме ініціативної економічної діяльності індивідів (членів суспільства), яка утверджується даними типами культури та загальнодержавної ідеології громадського суспільства» [6].

Іншою інституційною роллю політичного патріотизму у системі демократичного представництва є афіліювання до політичного процесу установ і організацій, які не пов'язані прямим чином із політичною діяльністю, а залучаються до неї у разі потреби. Установи й актори громадянського суспільства виступають тими інститутами, які знаходять найкоротший шлях реалізації політичних інтенцій патріотизму. Соціальні та громадські інтереси можуть поєднуватися із патріотичними настановами, виступати на боці однієї з сторін конфлікту та досягати політичної мети, яка первинно не закладена у діяльності громадських об'єднань. Аналізуючи чеський досвід, А. Слесаренко стверджує, що створення та практична діяльність Руху за громадянську свободу засвідчили прагнення чехословацьких дисидентів посилити свій суспільно-політичний вплив. Упродовж 1988–1989 рр. РЗГС став одним із найвпливовіших незалежних громадянських ініціатив у Чехословаччині, відіграв важливу роль у демонтажі комуністичного режиму під час «оксамитової революції» [5, с. 369].

Організації й установи громадського представництва являють собою проміжну ланку між окремими індивідами та дрібними групами, безпосереднім рівнем політичного волевиявлення та соціальними умовами. Соціально-трудові інтереси є одними із найважливіших мотивацій громадської активності сучасної людини. Оскільки виробництво є однією з базових складових суспільної системи, то трудові відносини є одним з базових регуляторів формування соціального клімату. Патріотично налаштовані громадяни мають тенденцію до ідентифікації своїх потреб та інтересів із потребами певної сторони, яка є учасником соціально-трудових відносин. Тому профспілковий рух та інші організації професійного представництва є вагомим чинником потенційної трансляції патріотичних уподобань до політичного рівня. Вони забезпечують зв'язок цінностей захисту держави та її розвитку із прагматичними інтересами конкретних громадян.

Політичний патріотизм в умовах масштабних криз у суспільстві може стати потенційно ідейною платформою для консолідації громадян з метою збереження національної державності та вирішення конфліктних протистоянь. У контексті інституційної трансформації, політичний патріотизм є можливою єдиною базою для об'єднання різновекторних груп інтересів та внутрішньої консолідації українського суспільства. Патріотизм як позитивне ставлення до національної державності є соціальним маркером, який може об'єднувати громадян незалежно від їх етнічної, конфесійної чи територіальної приналежності. Проблема українського суспільства полягає в тому, що у публічному дискурсі транслюється надто звужене, або однобічне розуміння патріотизму. Його більш широке інституційне значення можна побачити на прикладі сучасної об'єднаної Європи. Як

зауважує О. Святун, «населення ЄС досить активно використовує ті можливості, які були надані йому Лісабонським договором, і незабаром саме громадянське суспільство в ЄС може стати активним учасником законодавчого процесу» [3, с. 48].

Важливим структурним елементом системи демократичного представництва на макrorівні в сучасній Україні та у світі є виборча система, яка забезпечує диференціацію в реалізації прав виборців та їх впливу на ухвалення владних рішень. Вибори, як інститут є однією з основних ознак демократичного політичного режиму. Однак, особливості розподілу голосів є механізмом забезпечення політичного домінування одних політичних сил на шкоду іншим. Звідси, збалансування представництва інтересів, можливе лише з урахуванням рівня загальносуспільної підтримки всієї системи та її легітимності [див. 1]. У цьому контексті політичний патріотизм відіграє роль стабілізуючого принципу та чинника нейтралізації викликів позасистемного спрямування. У цілому, виборча система має відповідати органічним принципам політичних традицій конкретного суспільства. Патріотизм є одним з індикаторів такої відповідності на мікро-рівні. Зокрема, В. Скобельський зауважує, що «саме органи місцевого самоврядування теж покликані робити кроки, щоб підтягнути якість послуг, щоб і десь у селі людина не була обмежена у своїх правах» [4, с. 33].

Натомість система демократичного представництва макrorівня формується як певні правила гри, які визнаються більшістю політичних суб'єктів. Виборче законодавство стає виразом потенційних можливостей суспільних груп відстоювати свої інтереси за сприятливих умов. Зміна виборчого законодавства за межами політичного консенсусу виступає чинником порушення статусу-кво. Політичний патріотизм у трансформаційних країнах у перспективі може стати запобіжником для немотивованих змін виборчого законодавства. Він може стати керівництвом до дій, як для еліт, так і для широкого загалу громадян. Як вважає О. Хижняк, «довіра має культурно-історичну, соціальну та особистісну обумовленість. Об'єктом довіри виступають окремі люди, їх малі і великі групи, організації, суспільство в цілому, а також технічні, інформаційні та соціальні системи різного рівня» [7].

Трансформація інституційної структури нових демократій визначає новий підхід до розподілу влади по регіональному та місцевому рівнях. Згідно з настановами та орієнтирами європеїзації України, ними мають стати принципи децентралізації та субсидіарності. Політичний патріотизм, за цих умов, має стати принциповою ідейною засадою самоорганізації та забезпечення представництва інтересів території на регіональному рівні. Можливості належного державного контролю за життям територій можуть бути реалізовані лише за умови зацікавленості у цих процесах патріотично налаштованих громадян. О. Хижняк зазначає, що «довіра в міжкультурній комунікації – це зустрічне, еквівалентне ставлення і налаштованість учасників міжкультурної комунікації на таку взаємодію, яка відповідає їх очікуванням і характеризується прогнозованістю, надійністю. Зважаючи на це, довіру можна віднести фундаментальних принципів міжкультурної комунікації, оскільки вона відображає соціальний контекст, який породжує ту чи

іншу форму міжкультурної комунікативної практики» [7, с. 27].

Інституалізація громадського представництва на макrorівні під час демократичного транзиту, стає можливою через переважання формальних інститутів реалізації владно зумовлених інтересів над неформальними. Останні, є ознакою недорозвиненості політико-правових умов розвитку демократичного волевиявлення. Трайбалізм, клановість, тіньова практика владних взаємодій в усьому світі свідчать про відсутність міцних традицій громадянсько-політичного патріотизму світського типу, який спирається на нормативно-обмежену поведінку. Як вважає О. Хижняк, «у пострадянському суспільстві спостерігається в цілому негативний баланс між довірою і недовірою, що ускладнює процес управління міжкультурними взаємодіями. Серед управлінських задач має бути робота з подолання кризи недовіри в країні, формування атмосфери довіри у суспільстві, підвищення рейтингу довіри до різних інституцій і носіїв відмінних культур» [7, с. 29–30].

Національне політичне лідерство як елемент системи демократичного політичного представництва виступає одним з вагомих прикладів впливу політичного патріотизму на рівні інститутів прийняття стратегічних політичних рішень. Особистість провідника нації, навіть за складних умов, може забезпечити вагомий результат. Про це свідчать приклади лідерів патріотів Франції (Ш. де Голль), Великобританії (У. Черчилль), США (В. Вільсон, Ф. Рузвельт). За умови, коли патріотизм виступає лише частиною маніпуляційної стратегії, навіть сприятливі умови не дають змоги досягти бажаного та необхідного. Слушно зауважує Л. Чуприна: «як ми можемо констатувати сьогодні, соціальні мережі є унікальною плат формою для консолідації різних груп суб'єктів на основі спільності їхніх інтересів, при цьому в результаті комунікативної взаємодії виникає масштабний синергетичний ефект. Соціальні мережі сприяють структуризації комунікативного простору, створенню віртуальних співтовариств, які часто на практиці перетворюються на громадські об'єднання» [8, с. 56]. Отже, система демократичного політичного представництва на макrorівні включає не лише сукупність інститутів, але й режимні характеристики їх взаємодії.

Політичні перетворення в рамках наздоганяючої модернізації мають передбачати наявність механізмів запобігання конфліктам щодо ціннісних і процедурних питань. Політичний патріотизм стає неявною основою консолідованих політичних дій, спрямованих не лише на результат окремих політичних сил, але й держави в цілому. Л. Чуприна стверджує, що «соціальні мережі дедалі більше стають певною мірою інформаційним відбитком громадянської активності, оскільки саме цей канал комунікації використовується для поширення ідей, об'єднання однодумців у спільноти (як віртуальні, так і реальні), організації заходів, координації зусиль» [8, с. 57].

Структура демократичного представництва включає не лише соціальні, але й етнічні аспекти. В умовах расового та етнічного рівноправ'я декларованого на глобальному рівні, квотування етнічних груп є скоріше виключенням. Однак слід брати до уваги, що тривала відсутність представництва етнічних меншин

у демократичній державі веде до їх маргіналізації та переходу у позасистемний і неправовий вимір. Політичний патріотизм у кожній окремій країні має потенціал як стати основою для руйнівного протистояння титульної нації та етнічних меншин, так і забезпечити консолідацію в рамках громадянського суспільства. В сучасній Україні, на нашу думку, набуває актуальності друга місія політичного патріотизму, спрямована на консолідацію суспільства.

Роль політичного патріотизму у системі демократичного політичного представництва може розглядатися також на рівні політичних еліт як центрів ухвалення рішень та соціального забезпечення. Комплектування ланок управління відповідними кадрами, якість еліти в умовах політичних криз і масштабних трансформацій визначається багатьма параметрами. Серед них, дієздатність, спроможність до прогнозування, адаптації, ухвалення рішень, тощо. Певна переродженість еліти та невідповідність важливим параметрам її функціонування свідчить про її невідповідність основним нефункціональним засадам патріотизму. За відсутності патріотизму як консолідуючого принципу для еліти як спільноти її якість не буде відповідати вимогам демократичних трансформацій.

Вагомою часиною тенденцій і еволюції системи демократичного представництва на макрорівні є ідентифікація базових соціальних настроїв, які охоплюють населення під впливом зовнішніх та внутрішньополітичних чинників. Вагомим значення набуває схвалення або несхвалення порядку розподілу виконання владних повноважень. Політичний патріотизм здатний до певної міри запобігти або нейтралізувати завищені соціальні та політичні вимоги. Коли ці вимоги не мають реальних ресурсів для задоволення, вони стають джерелом руйнівного конфліктного потенціалу для широких протестів населення.

Змістом патріотизму, як реакції на рівень політичного представництва у європейських демократіях, є наднаціональні й міжнародні інституції. На міжнародному й глобальному рівні держави отримують можливість порівняти рівень представництва та реалізацію конкретних політичних інтересів. Функціонування Європарламенту в сучасному ЄС та голосування за праві й народні політичні сили у 2014 році свідчать про можливість представництва патріотичних настроїв безпосередньо на наднаціональному рівні.

Таким чином, прояви політичного патріотизму в інституціях демократичного представництва на макрорівні можуть бути зафіксовані як на локальному, так і на міждержавному рівні. У цілому, політичний патріотизм відповідає тому рівню представництва, який неповною мірою зафіксований у формальних інституціях, але відображає реалії взаємодії між цими установами та стан громадської думки. Політичний патріотизм може бути відповідний настроям значних груп населення, які не формалізували свою підтримку політичних партій у межах пропорційної виборчої системи. Також вплив політичного патріотизму може проявитися у реалізації тих чи інших рішень, у діяч, або бездіяльності політичної еліти. Загалом, що більш поширеним є принципи політичного патріотизму у конкретному суспільстві, то більш стійким воно є до зовнішніх викликів, має більш однозначну внутрішню

стабільність. Прояви політичного патріотизму у системі демократичного представництва засвідчують її легітимність і підтримку, відсутність або малу кількість непередставлених груп.

Висновки. Отже, патріотизм як широка основа консолідації в умовах кризових протистоянь у сучасних демократіях стає важливим чинником політичного вибору громадян, який раніше не враховувався. Політичний патріотизм у сучасному світі не є ідеологічною системою, яка є гостро прив'язаною до конкретних партійних інституцій. Прихильність до патріотизму нерідко має соціетальний характер і визначається прагматичними інтересами й уподобаннями громадян та їх груп. Електоральні кампанії у низці країн світу засвідчили, що визначений багатьма попередніми роками баланс «ліво–правої» взаємодії порушується через діяльність багатьох маргінальних сил та рухів, які відповідають на виклики протестних настроїв. Зокрема, у таких країнах як Великобританія і Франція, де екстраординарним позасистемним викликом стала проблема міграції та змін у міжнародній політиці, баланс відпрацьованих важелів демократичного представництва відчутно змінюється.

Коли більшість населення охоплюють ірраціональні патріотичні настрої, це призводить до ухвалення доленосних рішень, як це було у Великобританії під час референдуму з питань виходу цієї країни із складу ЄС. Вдале маніпулювання над поміркованими й радикалізованими патріотичними настроями дозволило Е. Макрону досягти влади у Франції. Зазначені приклади свідчать, що система демократичного представництва може змінитися, незважаючи на відпрацьованість її механізмів та взаємодію між політичними партнерами–суперниками.

В Україні, в якій через надзвичайні події на Сході система демократичного представництва ще не набула сталою характеру, Євромайдан став виявом стихійних патріотичних почуттів українських громадян. Водночас він став феноменом осягнення вагомим прагматичних вигід від європейського вектору розвитку України. Саме тому значення політичного патріотизму у механізмі представництва народу вимагає виокремлення конкретних соціальних тригерів, які можуть спричинити раптовий дисбаланс у структурі політичного представництва протягом короткого періоду. Перспективою подальшої розробки проблеми порушеної в даній статті, є визначення ідейного потенціалу патріотизму як складника виразу соціальних інтересів громадян.

Список використаних джерел

1. Парламентаризм та парламентська діяльність: словник–довідник / за заг. ред. В. А. Гошовської. – К.: НАДУ, 2012. – 228 с.
2. Росенко М. І. Теоретико–методологічні засади механізмів розвитку парламентаризму в контексті становлення демократичного врядування в Україні: автореф. дис. ... д–ра. наук з держ. упр.: спец 25.00.02 – механізми держ. упр. / М. І. Росенко. – Х., 2012. – 36 с.3.
3. Святун О. В. Європейська громадянська ініціатива / О. В. Святун // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2014. – Т.155. – С.45–48.
4. Скобельський В. Іван Момот: «Ініціатива громади має проявитися в тому, що люди об'єднуються довкола конкретних справ...» / В. Скобельський // Віче. – 2014. – №1–2. – С.32–34.
5. Слесаренко А. Громадянська ініціатива – Рух за громадянську свободу – в суспільно–політичному житті Чехословаччини 1988–1989 рр. / А. Слесаренко // Наукові записки [Національного

університету «Острозька академія»]. Історичні науки. – 2009. – Вип.14. – С.364–370.

6. Ткаченко В. А. Мотивація громадянського суспільства на основі ініціативної творчої економічної діяльності та соціалізації суспільства / В. А. Ткаченко, О. І. Щукін // Економіка промисловості. – 2011. – №1. – С.239–244. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2011_1_39.

7. Хижняк О. В. Громадянські ініціативи як колективні дії / О. В. Хижняк // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. – 2013. – Т.14, Вип.276. – С.254–262.

8. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив / Л. Чуприна // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип.41. – С.54–68.

9. Шемшученко Ю. С. Теоретичні засади розвитку українського парламентаризму / Ю. С. Шемшученко // Право України. – 1998. – №1. – С.17–20.

10. Шляхтун П. П. Парламентаризм: словник–довідник / П. П. Шляхтун. – К.: Парламентське вид-во, 2003. – 151 с.

References

1. Parlamentaryzm ta parlamentska diialnist: slovnyk–dovidnyk / za zah. red. V. A. Hoshovskoi. – К.: NADU, 2012. – 228 s.

2. Rosenko M. I. Teoretyko–metodolohichni zasady mekhanizmiv rozvytku parlamentaryzmu v konteksti stanovlennia demokratychnoho vriaduvannia v Ukraini: avtoref. dys. ... d–ra. nauk z derzh. upr.: spets 25.00.02 – mekhanizmy derzh. upr. / M. I. Rosenko. – Kh., 2012. – 36 s.

3. Sviatun O. V. Yevropeiska hromadianska initsiatyva / O. V. Sviatun // Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky. – 2014. – Т.155. – S.45–48.

4. Skobelskyi V. Ivan Momot: «Initsiatyva hromady maie proiavlaiatsia v tomu, shcho liudy obiednuutsia dookola konkretnykh sprav...» / V. Skobelskyi // Viche. – 2014. – №1–2. – S.32–34.

5. Slesarenko A. Hromadianska initsiatyva – Rukh za hromadiansku svobodu – v suspilno–politychnomu zhytti Chekhoslovachchyny 1988–1989 rr. / A. Slesarenko // Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»]. Istorychni nauky. – 2009. – Vyp.14. – S.364–370.

6. Tkachenko V. A. Motyvatsiia hromadianskoho suspilstva na osnovi initsiatyvnoi tvorchoi ekonomichnoi diialnosti ta sotsializatsii suspilstva / V. A. Tkachenko, O. I. Shchukin // Ekonomika promyslovosti. – 2011. – №1. – С.239–244. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2011_1_39.

7. Khyzhniak O. V. Hromadianski initsiatyvy yak kolektyvni dii / O. V. Khyzhniak // Suchasni suspilni problemy u vymiri sotsiologii upravlinnia. – 2013. – Т.14, Vyp.276. – S.254–262.

8. Chupryna L. Sotsialni merezhi yak instrument realizatsii hromadskykh initsiatyv / L. Chupryna // Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – 2015. – Vyp.41. – S.54–68.

9. Shemshuchenko Yu. S. Teoretychni zasady rozvytku ukrainskoho parlamentaryzmu / Yu. S. Shemshuchenko // Pravo Ukrainy. – 1998. – №1. – S.17–20.

10. Shliakhtun P. P. Parlamentaryzm: slovnyk–dovidnyk / P. P. Shliakhtun. – К.: Parlamentske vyd–vo, 2003. – 151 s.

Filatov B., Candidate of Law, civic activist, member of the Board of Trustees of the European Association of Ukrainians, Dnipro (Ukraine, Dnipro), bfilatow@i.ua

Patriotism in the structure of democratic political representation: macro–system level

In the article the structure of democratic representation as action sphere of the patriotic political forces is examined, the potential of patriotic views in the context of conjuncture change of the balance of power between political forces is determined. Priority directions of institutionalization of political patriotism in the system of democratic representation are studied. The directions of transformation of the mechanisms of democratic representation in conditions of extremes of political participation are revealed. It is proved that political patriotism in conditions of large–scale crises in society could become an ideological platform with the aim of preserving statehood and resolving conflict confrontations. The review of the structure of democratic representation in modern Ukraine in comparison with other transitional states is carried out.

Keywords: democratic representation, political patriotism, political radicalism, political marginality, societal interests, democratic transit.

* * *

УДК 324+342.8

Чупрін Р. В.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, Чорноморський національний університет ім. Петра Могили (Україна, Миколаїв), amor@sport.com.ua

КЛАСИФІКАЦІЯ БАГАТОРАУНДОВИХ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ

Автор досліджує проблему класифікації багатораундових виборчих систем, використання яких останнім часом розширилося у вітчизняній виборчій практиці за рахунок виборів мерів великих міст. Проведений аналіз бази даних PARLINE Міжпарламентського союзу та інших джерел дозволяє встановити п'ять основних критеріїв для класифікації багатораундових виборчих систем: кількість раундів голосування; умови виграву у певному раунді; додаткові умови виграву; зміни параметрів системи між раундами; умови проходження до наступного раунду. Для кожного з наведених критеріїв автор визначає можливі опції, які сумарно дають 80 базових комбінацій, що описують можливі варіанти багатораундових виборчих систем. Результати дослідження можуть бути використані як в політичній теорії для подальшого уточнення загальної класифікації виборчих систем, так і в практичній площині – для вдосконалення виборчих систем, що застосовуються в Україні.

Ключові слова: виборча система, багатораундова виборча система, класифікація виборчих систем, вибори.

Формування виборчої системи незалежної України почалося саме з використання одного з найпопулярніших різновидів багатораундових виборчих систем – двораундової системи абсолютної більшості – як для виборів Президента, так і для виборів Парламенту. Втім, вже з кінця 90–х рр. ХХ ст. сфера застосування багатораундових систем обмежується лише президентськими виборами. Лише в 2015 р. практичний інтерес до багатораундових систем поновлюється із запровадженням виборів мерів великих міст за двораундовою системою абсолютної більшості [1]. Разом з тим, поза увагою теорії та практики залишається цілий спектр багатораундових виборчих систем, які могли б знайти застосування не лише при проведенні масових виборів, але і при заміщенні окремих виборних посад (наприклад, в антикорупційній сфері) через голосування вужчого електорату. В цьому контексті важливим є розуміння всього комплексу наявних можливостей, що потребує оперування певною узагальненою класифікацією багатораундових виборчих систем.

Аналіз останніх публікацій. Традиційний для сучасних класифікацій виборчих систем емпіризм особливо сильно позначається на різноманітті внесених до цих класифікацій багатораундових виборчих систем. Навіть у найбільш повних та ґрунтовних варіантах класифікацій автори схиляються до виокремлення як окремого різновиду виключно двораундових виборчих систем. В цих умовах найбільш цінними можна вважати роботи французьких вчених (зокрема, А. Бле та Л. Массікота [2]), які приділяють увагу багатораундовим виборчим системам з огляду на сильні традиції їх застосування у Франції та її колишніх колоніях, а також дослідження Б. Грофмана [3], яке являє собою одну з небагатьох робіт, спеціально присвячених критеріям класифікації багатораундових виборчих систем.

Цілі статті. Автор, відштовхуючись від попередніх напрацювань, ставить перед собою за мету уточнення параметрів класифікації багатораундових виборчих систем та визначення кількості основних різновидів цих систем, виходячи з числа можливих комбінацій значень таких параметрів.